

Г.Ю. Мустафаев. Особенности обучения детей с глубокими нарушениями зрения исполнению физических упражнений

В статье рассматривается важный вопрос физического воспитания детей с нарушениями зрения в школе-интернате. Подчеркивается важность осуществления индивидуального подхода во время проведения занятий по физическому воспитанию детей с различной степенью снижения зрения и временем его снижения или потери. Дается характеристика методов формирования правильных движений, своевременного выполнения физических упражнений.

G. Mustafaev. Peculiar features of teaching children with profound visual impairments to do physical exercises

The article takes up an important issue of physical education of children with visual impairments at the boarding school. The Author underlines the importance of individual approach to children with different degree of vision loss and time of the occurred disability at the PT lessons. He gives an analysis of methods used to form correct movements and execution of physical exercises.

Статтю подано до друку 03. 12. 2005р.

УДК 376.32

© 2005 р.

О.М. Паламар

к. психол, н., старший викладач
ІКПП НПУ імені М.П.Драгоманова (м. Київ)

Науково-методичні аспекти корекційної роботи при вивченні арифметичних задач дітьми з вадами зору

У статті висвітлюються науково-методичні аспекти навчання молодших школярів з вадами зору розв'язанню простих арифметичних задач.

Ключові слова: арифметична задача, математичні поняття, предметно-практична діяльність, предметна ілюстрація, схематична ілюстрація, розв'язання задачі.

Практика початкового навчання дітей з вадами зору потребує розв'язання низки питань, що стосуються специфіки формування основних математичних понять в учнів даної категорії. В тифлопсихології певні аспекти проблеми розуміння процесу розв'язання арифметичних задач молодшими школярами з вадами зору розглядалися Т.П.Головіною [1; 2], В.З.Денискиною [3], Р.Ф.Малих [4; 5] та ін. Незважаючи на існуючий теоретичний доробок, сучасна тифлопедагогіка та практика навчання дітей у спеціальних школах вимагають розширення та поглиблення знань з даної галузі.

Актуальність цього питання підсилюється у зв'язку з удосконаленням й оновленням змісту навчальних програм спеціальних шкіл [6], пріоритетною метою яких є спрямованість на загальний і різнобічний розвиток дітей, запровадження відповідної корекційно-розвивальної та компенсаторно-реабілітаційної системи роботи.

Метою даної статті є узагальнення результатів науково-теоретичних та методичних розробок з проблеми навчання молодших школярів з вадами зору розв'язанню арифметичних задач.

Задачею можна назвати будь-яке математичне завдання, однак у початковому курсі математики поняття “задача” використовується стосовно арифметичної (сюжетної) задачі, під якою розуміють вимогу знайти числове значення певної величини, якщо дані числові значення інших величин й існує залежність, що пов'язує ці величини як між собою, так і з шуканою величиною.

Початкове розкриття змісту арифметичних дій здійснюється за допомогою відповідних операцій над предметними множинами. Арифметичні задачі – це засіб

переходу від операцій над множинами предметів до дій над натуральними числами. Важливість навчання дітей, зокрема сліпих і слабозорих, розв'язанню задач пояснюють і такі чинники:

- у сюжеті задач відображено практичні ситуації, що мають місце у житті дитини. Це допомагає усвідомити реальні кількісні відношення між різними об'єктами та величинами, поглибити і розширити уявлення дитини про реальну дійсність;

- розв'язання арифметичних задач дозволяє дитині усвідомити практичну значущість математичних понять, якими вона оволодіває у початковому курсі математики;

- в ході розв'язання задач формуються загальні способи дій та уміння, необхідні для розв'язання будь-якої математичної задачі, адже розв'язання задачі включає не лише отримання результату, а й процес його знаходження (виділення даних і шуканої величин, умови і запитання, встановлення залежності між величинами, побудова умовиводів, моделювання, перевірка результату).

Матеріали експериментальних досліджень і практики навчання засвідчують, що молодші школярі з вадами зору у більшості випадків не оволодівають розв'язанням задач у відповідності до вимог навчальної програми початкової ланки. Тому слід приділяти значну увагу перебігу процесу навчання розв'язання арифметичних задач, будувати його методично грамотно, з врахуванням специфічних особливостей навчальної діяльності й труднощів, які виникають у дітей з патологією зору.

Труднощі, що виникають у процес розв'язання простих арифметичних задач сліпими і слабозорими дітьми, можна згрупувати таким чином.

1. Труднощі, пов'язані з *недоліками предметно-практичної діяльності*. Слабозорим та сліпим дітям складно

виконувати предметні дії, що відповідають змісту запропонованої задачі. Діти не можуть викласти предмети в рядочок, роздатковий матеріал зміщується. У зв'язку з цим необхідно в процесі підготовчої роботи організувати виконання достатньої кількості вправ на оперування множинами предметів.

2. Відсутність уявлення про ситуацію задачі. Важливо допомогти учням уявити життєву ситуацію задачі, навчити дітей правильно читати задачу, виділяти числові дані, запитання задачі, встановлювати смислові зв'язки між даними величинами і шуканим в задачі. Спеціальним прийомом, що допомагає встановленню смислових зв'язків, є ілюстрація задачі, яка може бути предметною або схематичною.

Предметна ілюстрація має особливе значення як для сліпих, так і дітей із залишковим зором. При цьому оперування об'єктами різної форми, виготовленими з різного матеріалу (картону, оксамитового паперу, пластиліну, деревини, пластмаси та ін.), сприяють розвитку дотику, м'язо-рухового апарату, зорового сприймання дітей.

Досягнувши більш високого розвитку мислення, учні під керівництвом вчителя переходять до схематичної ілюстрації задачі у вигляді **короткого запису**. В процесі складання короткого запису задачі необхідно виділити основні величини, встановити логічний взаємозв'язок між ними. Перехід від предметної ілюстрації до короткого запису умови задачі у спеціальній школі має таку послідовність [4]:

1) навчання оперуванню множиною предметів. Для цього використовуються набірні полотна з трафаретами овочів, фруктів, квітів, машин, геометричних фігур тощо;

2) поєднання предметів або їх зображень і різних карток з числами. Учні вчаться складати умову задачі на набірному полотні спочатку за зразком та під керівництвом вчителя, а далі – самостійно;

3) ілюстрування задачі за допомогою карток з числами, буквами, словами.

4) засвоєння умінь працювати з картками, де вчителем записана коротка умова задачі.

5) навчання короткого запису:

- під диктовку вчителя,
- коментоване письмо в процесі самостійного запису задачі.

У подальшій роботі при вивченні задач нового виду на 1-3 уроках сліпим учням обов'язково подається готовий зразок ілюстрації задачі на планшеті або фланелеграфі, складений вчителем, потім відбувається поступовий перехід до вправ на самостійне складання дитиною ілюстрації під керівництвом вчителя.

3. **Нестійкий характер образів сприймання** – призводить до необхідності багаторазового повторного сприймання, а також включення у процес становлення образу сприймання збережених аналізаторів, наприклад, рухового аналізатора. Так Т.П.Головіною [1] запропоновано введення графічного зображення моделі дій, тобто практична дія з об'єднання або видалення об'єктів замінюється домальовуванням або закреслюванням графічних зображень предметів.

4. **Недостатній рівень сформованості основних математичних понять** (стільки, скільки..., на стільки більше, менше та ін.). Невміння виділити ці математичні поняття призводить до неправильного розв'язання задачі, неправильного встановлення смислових зв'язків тощо.

5. **Недостатнє оволодіння системою операцій процесу розв'язання** задачі (актуалізація знань, встановлення зв'язків, на основі яких вибирається арифметична дія, формулювання відповіді на запитання перевірка розв'язання тощо). Слабкість розумових операцій аналізу у синтезу.

Наявність означених труднощів призводить до виникнення **помилки**, типових при розв'язанні простих задач учнями з вадами зору:

- забування або перекручення числових і буквених даних задачі (краще запам'ятовуються числові дані, погано запам'ятовуються смислові відношення).
- неправильне відтворення смислових зв'язків між даними задачі.
- забування запитання задачі, постановка запитання до проміжних даних, неправильне його осмислення.

Названі труднощі та помилки, що виникають в ході навчання розв'язанню простих задач, вимагають врахування вчителем групових та індивідуальних відмінностей у виконанні дітьми вправ предметно-практичним способом, ретельного відпрацювання математичних понять, які покладено в основу задачі.

Важливо також розрізняти рівні сформованості у молодших школярів математичних понять: 1) предметно-дійовий рівень; 2) наочно-образний рівень; 3) абстрактно-логічний рівень. За даними Т.П.Головіної [2], у більшості учнів 2-го й 3-го класів математичні поняття, необхідні для усвідомленого розв'язання арифметичних задач, не сформовані навіть на предметно-дійовому рівні. Тому, одним із можливих заходів підвищення ефективності процесу розв'язання задач дітьми з вадами зору, є продовження періоду предметних дій.

Методика навчання розв'язання простих арифметичних задач кожного виду передбачає такі послідовні етапи:

1) **підготовка до розв'язання** задач даного виду. На цьому етапі учні мають засвоїти зв'язки, на основі яких вони будуть обирати арифметичну дію для розв'язання задачі;

2) **ознайомлення з розв'язанням** задач даного виду. Учні вчаться встановлювати зв'язки між даними і шуканим і на цій основі вибирати арифметичну дію, тобто вони вчаться переходити від конкретної ситуації, вираженої в задачі, до вибору відповідної арифметичної дії. В результаті такої

роботи діти ознайомлюються зі способом розв'язання задач даного виду;

3) **формування умінь розв'язувати** задачі даного виду. Діти мають навчитися розв'язувати будь-яку задачу даного виду незалежно від її конкретного змісту, тобто засвоюють загальний спосіб розв'язання задач даного виду.

Готовність молодших школярів з вадами зору до ефективного розв'язання арифметичних задач передбачає сформованість навичок читання; уявлень про смисл арифметичних дій першого і другого ступеня, їх взаємозв'язок; усвідомлення основних математичних понять; засвоєння розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння); вміння описувати предметні ситуації і переводити їх на мову математичних символів, предметні та схематичні моделі.

Підсумовуючи сказане вище, відзначимо, що незважаючи на виділені труднощі у навчанні дітей з вадами зору розв'язанню арифметичних задач, прямої залежності між результатами навчальної діяльності дітей, гостротою зору і характером захворювання за результатами тифлопедагогічних досліджень не виявлено. Експериментальне вивчення і практичне впровадження результатів досліджень доводять можливість повноцінного формування математичних понять у сліпих і слабозорих учнів за умови методично правильного керування цим процесом.

Список літератури

1. Головина Т.П. Формирование математических понятий у слабовидящих школьников при решении задач // Вопросы обучения и воспитания слепых и слабовидящих. – Л., 1979. – С. 61 – 70.

2. Головина Т.П. Исследование процесса понимания при решении арифметических задач младшими слабовидящими школьниками // Опыт изучения аномальных школьников. – Л., 1978. – С. 83 – 92.

3. *Денискина В.З.* Коррекционная направленность уроков математики в начальных классах школ для детей с нарушением зрения: Методические рекомендации. – М.: АПК и ПРО, 2002. – 31 с.

4. *Малых Р.Ф.* Обучение математике слепых и слабовидящих младших школьников. – СПб.: РГПУ имени А.И.Герцена, 2004. – 160 с.

5. *Малых Р.Ф.* Основные трудности в решении составных задач слабовидящими учениками 1-го и 2-го классов // Опыт изучения аномальных школьников. – Л., 1978. – 100 – 110.

6. *Програми* для загальноосвітніх навчальних закладів І ступеня для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором (підготовчий – 1 класи). – К.: Початкова школа, 2005.- 224 с.

7. *Скрипченко В.В.* Коррекционная направленность обучения математике в специальной школе слабовидящих детей. – Курск: ИПК и ПРО, 2000. – 58 с.

Е.М. Паламарь. Научно-методические аспекты коррекционной работы при изучении арифметических задач детьми с нарушениями зрения

Эффективному овладению системой математических понятий в ходе решения арифметических задач способствует усвоение этих понятий на наглядно-действенном уровне. Установлению смысловых связей помогает использование приёма предметной иллюстрации задачи.

O. Palamar. Scientific-methodical aspects of correction work on studying sums by children with visual impairments

In order to master the system of mathematical concepts through solving mathematical problems, it is necessary to learn these concepts on the visual-active level. The use of the method of

illustrating the task with a subject helps to establish relevant semantic relations.

Статтю подано до друку 10. 12. 2005р.

УДК 376.36

© 2005 р.

Ю.Рібцун

пошукач

Інститут спеціальної педагогіки АПН України (м. Київ)

Педагогічні умови проведення ігор у логопедичній роботі зі старшими дошкільниками

Стаття присвячена проблемі методично правильної організації ігрової діяльності дошкільників з вадами мовленнєвого розвитку. В ній визначені педагогічні умови проведення ігор у логопедичній роботі з дітьми. У статті розкривається важливість використання ігор різних типів корекційно-розвиваючої спрямованості для всебічного розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами у навчально-виховному процесі спеціального дошкільного закладу.

Ключові слова: *дошкільники з особливими освітніми потребами, ігрова діяльність, діти-логопати.*

Основним завданням сучасного спеціального навчально-виховного закладу є всебічний гармонійний розвиток дитячої особистості. Одне з провідних місць у цьому процесі належить удосконаленню та розвитку мовлення дітей. Адже дослідження психологів і педагогів довели, що мовлення тісно пов'язане з формуванням вищих психічних функцій